

GENY mají paměť

Genealožka Jana Sopóci už pomohla odhalit kořeny více než sedmi stovkám rodin. Díky šermířskému rodu se dostala až do Francie, své vlastní předky našla v Izraeli. „Je to detektivní práce, sestavit rodokmen dvanácti generací trvá více než dva měsíce,“ říká.

Vaše profese začala pátráním po vlastních předcích. Do jakého roku jste se dostala a co jste se o sobě dozvěděla? Zjistila jsem, že jsem původem Židovka. Byla to poměrně kuriózní situace. Nastoupila jsem na střední školu a paní učitelka němčiny mi povídá: „Ty jsi Židovka, že jo?“ Odpověděla jsem, že asi ano, protože něco takového jsem doma zaslechla. Tušila jsem, že děda byl v koncentračním táboře, ale víc se o tom nemluvalo. Mě to ale začalo zajímat, a tak jsem po svých kořenech začala pátrat sama. Dozvěděla jsem se, že téměř všichni dědovi sourozenci, včetně tří mladších, zemřeli v koncentračních táborech, jen jeho bratr přežil a utekl do Izraele. Děda mi to pak potvrdil, sám by o tom ale nikdy nemluvil. Bylo to pro něj tabu, a kdykoli jsme to otevřeli, měl z toho zlé sny. Takže nejdříve jsem začala pátrat po této rodové linii, kde jsem se dostala až do Haliče a na Ukrajinu, tam už pak bylo velmi těžké najít další prameny. Nejdál jsem zašla v matčině linii, ve které byla spousta uměleckých kovářů. Tam jsem skončila v roce 1576.

Pokud se člověk rozhodne sestavovat rodokmen doma, kde má začít? A od jakého roku je to už práce spíše pro odborníka?

Začněte tím, že se podíváte do svého rodného listu. Zdá se to zbytečné, ale není a klienti jsou často překvapeni, co tam objeví. Některé ročníky v nich mají uvedené informace i o svých prarodičích. Pak je ideální, když najdete

JANA SOPÓCI (45)

Sestavováním rodokmenů se zabývá už dvacet let. V roce 2021 založila firmu Sopóci Genealogy, která zpracovává rodokmeny i historii domů. Má tři dcery a ráda tráví čas skládáním puzzle, s kocourem nebo u moře.

i starší rodné, úmrtní nebo oddací listy. Když tohle shromáždíte, vyberete si linii, kterou chcete zkoumat dál. Pokud byste se věnovali všem najednou, snadno byste se v tom ztratili. Trochu bych varovala před on-line programy, které vám nabízejí různé shody. Bývá tam velká chybavost a je potřeba si návrhy alespoň ověřovat. Takže vaše další kroky vedou do archivů, údaje starší sto let jsou zdigitalizované a přístupné veřejnosti. Například pokud víte, že se váš předek narodil v Plzni nebo v jejím okolí, začnete pátrat ve Státním oblastním archivu Plzeň. Je to trochu složitější na vysvětlení, máme totiž archivy okresní, oblastní nebo zemské. Pokud potřebujete údaje mladší sto let, musíte se obrátit na konkrétní matriky a žádat souhlas. Takže to není úplně jednoduché, ale dá se v tom zorientovat. Matriky existují zhruba od roku 1650, dál už

se dá opravdu těžko něco najít. Komplikací je pro běžného člověka kurent, písmo, které se dříve používalo. Zápisy z osmnáctého a začátku devatenáctého století tak mohou být hůř luštitelné.

Pro vás už kurent překážkou není. Jaké další jazyky díky své práci ovládáte?

V matrikách se setkáte s češtinou, němčinou a latinou. Můžete mít i češtinu psanou v kurentu, nemusí to být nutně němčina. Kurent je typ písma a záleželo na konkrétním faráři, jakým způsobem dělal zápisy. Po dvaceti letech už nemám s kurentem problém a čtu ho jako knížku. Pokud to tedy není naškrábané tak, že si nad tím láme hlavu několik badatelů. Třeba pozemkové knihy, do nichž dělali zápisy úředníci, kteří psali od rána do večera, jsou občas oříšek. Navíc používali spoustu zkratk. Jinak hledáme i v zahraničních archivech – v Polsku, na Slovensku, v Maďarsku, Rakousku nebo Německu. Dokonce jsme se dostali i do Francie kvůli šermířskému rodu a po předcích jsme jednou pátrali i v Argentině. Nejhorší jsou archivy asi v Rumunsku. S Ukrajinci je dobrá spolupráce, ale zase musíme občas počkat, až archivy vyndají ze sutin. V týmu máme i další lidi, kteří ovládají příslušné jazyky.

„Až do konce devatenáctého století hledáte pouze v římskokatolických matrikách. I když byl otec známý, církev ho tam nezapsala, pokud rodiče nebyli sezdání. Jinak se otcovství nepočítalo.“

Jaké zdroje při tom využíváte? Pracujete i s testy DNA?

Genetickou genealogii využívám jen málokdy, testy doporučuji klientům v případech, že se není čeho chytnout. Jinak se kromě matrik dívám do záznamů ze sčítání obyvatel, pozemkových knih, soupisů poddaných nebo registračních lístků, kam se zapisovali lidé, kteří se nově přistěhovali. Podobně v Praze fungovaly i policejní pobytové přihlášky. Takže těch zdrojů je celá řada, ale ne všechno je zdigitalizované.

INZERCE

KAUF LOVE, z lásky k designu. Kolekce Kauflandu překvapila na Designbloku

Zaměstnanci Kauflandu se na letošním Designbloku stali módními ikonami. Návštěvníky zaujali v expozici KAUF LOVE před-

Design: Magdaléna Rajnochová, Hermance Duverney, UMPRUM 2022

stavující vybrané modely kolekce oděvů K-Look, které vznikly pod rukama studentů UMPRUM. Dynamické přehlídce nechyběl vtip a o Kauflandu se mluvilo jako o překvapení letošního Designbloku.

Byla to jízda

Za expozicí KAUF LOVE, která byla k vidění v nově zrekonstruovaných prostorách Muzea Prahy na Florenci, stojí designéři Max Koreis a Roman Mareš z ateliéru Dvoutakt, kteří vytvořili parádní jízdu. Návštěvníci výstavy se uvnitř zrcadlového boxu postavili na pojízdný pás a postupně si za jízdy prohlédli vybrané

modely. Oděvy byly představeny na figurínách reálných zaměstnanců v životní velikosti vytištěných 3D technikou.

Kolekce volnočasového oblečení K-Look byla vytvořena pro zaměstnance společnosti Kaufland. Podepsali se pod ni studenti dvou ateliérů UMPRUM pod vedením přední české návrhářky Liběny Rochové. Mladí designéři navrhli originální koncepty, které spojuje styl a funkčnost. Oděvy jsou z přírodních nebo udržitelných materiálů a jsou vyrobeny v České republice a na Slovensku. Kolekce K-Look má i charitativní přesah.

Design: Václav Černý, Terezie Puršlová, Filip Sajler, UMPRUM 2022

Z prodeje každého kusu oděvu jde část výtěžku organizaci DEBRA ČR, jejíž patronkou je právě Liběna Rochová.

Kauflandu se podařilo letošní Designblok oživit netradiční kolekcí a zároveň ukázat, že design nemá být zavřený za zdmi ateliérů. Jeho místo je v běžném životě.

Nově narozené děti zapisovali dříve faráři. Dočetla jsem se, že občas měli poměrně velkou fantazii a objevily se i poznámky typu „otec spadl z jahody“, když byl neznámý. Setkala jste se s podobnými průpovídkami?

Až do konce devatenáctého století hledáte téměř pouze v římskokatolických matrikách. I když jsem jich prošla řadu, na takhle poetického faráře jsem štěstí neměla. Na jižní Moravě jsem našla pouze zápis „parchant zkurvysyn“, čímž chtěl farář říct to samé. My to dneska vnímáme jako nadávku, tehdy to bylo jen pouhé označení pro ne-manželské dítě. I když byl otec známý, církev ho tam nezapsala. Pro ni bylo směrodatné pouze to, jestli byli rodiče sezdáni; jinak se otcovství nepočítalo. V takových případech pak byla kolonka prázdná nebo v ní bylo napsáno otec neznámý. Jiná označení byla opravdu výjimkou.

V portfoliu máte přes sedm stovek rodokmenů. K jakým nejzajímavějším příběhům jste se dostala?

Pro mě byl hrozně zajímavý jeden rod lékařů. Natrefili jsme na linii, kde si povolání předávali z generace na generaci po čtyři sta let. Klientka byla inženýrka, stejně tak i její manžel. A zajímavé na tom je, že jejich dcera se rozhodla, že bude lékařkou. Geny se nezapřou a všímám si toho i v dalších rodokmenech. Teď jsem zase objevila mezi předky účetní – dnes to už nepovažujeme za prestižní povolání, ale v době, kdy se devadesát procent lidí živilo na polích, to bylo výjimečné. Nebo malíř pokojů. Tenkrát to byl umělec, který prováděl nástěnné malby.

„Objevili jsme rod lékařů, kde si povolání předávali po čtyři sta let. Měli jsme tam i šlechtičnu, která si vzala sedláka a kvůli tomu přišla o titul. A dokonce jsme v rodokmenu našli i rasa.“

Objevila jste někdy v rodu i šlechtice? Jak často bývá toto očekávání naplněno?

Jednou jsme objevili šlechtičnu, která si vzala sedláka a kvůli tomu přišla o titul. To byl jediný případ šlechty v selském rodokmenu. Jinak máme šlechtických rodokmenů hodně, ale tento byl výjimečný tím, že klient o tom nevěděl. Což se občas stává. Lidé taková očekávání ani moc nemívají. Naopak mezi předky objevili rasa, který sbíral zdechliny zvířat. Na první pohled to tak nevypadá, ale byli to velmi šikovní lidé, uměli mršinu zpracovat na kůži i mastičky. Klienta to ale stejně nepotěšilo.

Bavili jste se teď o konkrétních příbězích. Pokud bychom vaše poznatky naopak zobecnili, co jste se o lidském pokolení dozvěděla?

Všímám si, že starší manželé na sebe byli často citově silně vázaní a v polovině případů zemřeli velmi brzy po sobě, třeba i několik dní. Také pospolu žilo běžně několik generací, i sourozenci. Takže když někdo z rodičů zemřel brzy, péči převzal některý z příbuzných. Otec se v takovém případě téměř vždy znovu oženil, protože na statku byla třeba hospodyně. Až do devatenáctého století měli klidně deset dětí. Dospělosti se však dožila sotva polovina z nich. Vyšší dětská úmrtnost byla hlavně v chudších rodinách, kde měli jednotvárnou stravu a nedostatek živin.

V nejrozsáhlejší balíčku nabízíte až dvanáct generací předků. Kolik je za takovým rodokmenem hodin práce?

Máme spočteno, že vyhledávání zabere klidně dvě stě hodin, zpracování pak dalších sto. V rámci závěrečné zprávy uvádíme citace, ukázky archiválií, zdroje i co jsme z nich vydedukovali, dokument mívá i více než šedesát stran. Snažíme se vysvětlit historický kontext a různé pojmy, které by mohly být pro klienty neznámé. Do rukou tak dostanou kompletní příběh svých předků, můžou je pochopit a představit si i dobu, ve které žili.

Vaši klienti mohou dokonce vidět i fotky, které nikdy neexistovaly. Píšete, že jako první jste přišli na to, jak pomocí umělé inteligence vytvářet hyperrealistické historické vizualizace. Jak moc je domnělý portrét takového předka přesný?

Přesný je natolik, nakolik máme přesné prameny. Například pokud se dochoval kmenový list vojáka, tak podle toho můžeme zjistit, jakou měl barvu očí, délku a barvu vlasů, tvar obličeje i specifické rysy. Takže pak můžeme vypracovat i poměrně věrný obraz.

V jednom rozhovoru jste řekla: „Geny, které jsme dostali od svých předků, mají paměť. To, co si vydrželi nebo protrpěli, dál předáváme svým dětem.“ Co tím chcete říct?

Naše genetická výbava nese nejen fyzické charakteristiky, ale také určité předpoklady, které mohou ovlivňovat naše chování, reakce na stres či životní výzvy. Naši předkové zažívali různé situace, které formovaly jejich těla i mysl. A tyto zkušenosti se přenášejí na nás a mohou ovlivňovat i naše vlastní životy, aniž bychom si to uvědomovali. Genetická „paměť“ se přenáší z generace na generaci. ■